

9. V slovenských obciach nech je NV zvolený na shromaždeniach všetkého obyvateľstva po vylúčení aktívnych pomáhačov nemeckých a maďarských okupantov. Nech sú zvolení predovšetkým ľudia, ktorí pracovali v odboji, sú statoční, spravodliví a schopní zastávať túto funkciu.

10. Národný výbor sa postará o čím skoršie otvorenie škôl.

11. Rozvinutie propagandy vo smysle týchto cieľov a vo smysle platformy Slovenskej národnej rady.

Od všetkých funkcionárov národných výborov, ich zmocnencov a spolupracovníkov v úradoch, národných strážach, školách, správcov podnikov atď. vyžaduje sa demokratické smýšľanie, ktorého základným znakom je priateľský pomer k Červenej armáde a k bratskému SSSR.

Túto činnosť nech Okresný národný výbor vykonáva prostredníctvom Miestnych národných výborov a prostredníctvom svojich plnomocníkov.

Tento dopis sme odovzdali horeuvedeným delegátom Okresného národného výboru v Lovinobani s priáním, aby tento výbor na základe horeuvedeného zmocnenia a vytýčených smerníc čo najúspešnejšie svoju činnosť rozvinul.

Za Slovenskú národnú radu
Delegácia pre oslobodené územie.

ASNR Bratislava. Košice 1945, čj. 15/45. Průpis.

[159]

1945, 11. únor. Spišské Vlachy. — Zpráva místního národního výboru delegaci Slovenské národní rady v Košicích o dosavadní činnosti a prvních revolučních opatřeních.¹

Národný výbor v Spišských Vlachoch o svojej doterajšej činnosti podáva túto zprávu:

I. Národný výbor v Spišských Vlachoch vznikol — po prechádzajúcich starostlivých a tajných pripravách — dňa 2. septembra 1944. V ten istý deň sa ujal správy mesta a po doďávke zbraní zo Spišskej Novej Vsi nariadil mobilizáciu, na základe ktorej utvoril partizánsky oddiel v počte 200 mužov. Títo naši vojaci boli jednak na pomoc Nemcami obliehanej Spišskej Novej Vsi, jednak zaisťovali cesty vedúce do Sp. Novej Vsi, Sp. Podhradia ako i Krom-

sku. Pre maďarské obyvateľstvo nech sú otvorené ľudové školy. Učítelia exponovaní z Maďarska na týchto školách vyučovať nesmú. Z ostatných maďarských učiteľov môžu vyučovať tí, ktorí nie sú nepriateľmi slovenského národa a Československej republiky a sú demokratického smýšľania.“ [ASNR Bratislava, f. Košice 1945, spisy Delegace SNR pro osvobozené území, čj. 14/1945.]

¹ Také tisk a především košická „Pravda“ přinášel informace o činnosti národních výborů na osvobozeném území. O činnosti michaloveckého okresního národního výboru na poli sociální péče a zásobování píše pod hlavičkou „Pochopili svoju úlohu“ Pravda dne 13. února 1945:

„Jednotlivé oddelenia ONV v Michalovciach vykazujú potešiteľné výsledky.

Oddelenie sociálnej starostlivosti stará sa o rodiny dobrovoľne narukovaných do Čs. armády. Rodičom dobrovoľníkov sa vyplatila podpora a to: slobodným 500 Ks, ženatým bezdetným 600 Ks, ženatým s jedným dieťaťom 700 Ks, s dvoma deťmi 800 Ks, s tromi deťmi 900 Ks. Podpora sa vyplatí odo dňa narukovania dobrovoľníka do 31. januára t. r. Okrem toho všetci rodičia dobrovoľníkov dostanú jeden voz dreva zadarmo a taktiež povozy pre jeho dovoz. Rodičia narukovaných sa oslobodzujú od verejných prác, okrem prác najnutnejšie potrebných v príslušnej obci. Toto oddelenie sa postaralo aj o penzistov tým, že všetci štátom a penzijným ústavom platení penzisti dostanú svoje pohľadávky za mesiac december 1944 a január 1945.

Zásobovacie oddelenie sa postaralo o riadne zásobovanie tým, že nariadilo povinný predaj dobytky a povinný výkup obilia.

Podľa súpisov, vyhotovených miestnymi nár. výbormi pre zaokrytie potrieb okresu je potrebné 60 vagónov obilia. ONV prideli na jednotlivé obce množstvo, ktoré treba odovzdať pri povinnom výkupe. Týmto bude po

pách. Po pádu Spišskej Novej Vsi súc tiesnení nepriateľom s troch strán, nemajúc ústupovej cesty a po bombardovaní mesta nemeckým pancierovým vlakom nútení sme boli našu činnosť zastaviť a vojenský oddiel rozpustiť. Časť sa stiahla do hôr, kde ako partizáni ďalej bojovali až do oslobodenia.

Po zastavení činnosti prišlo nemecké vojsko, ktoré nelútostne a neludsky perzekvovalo občanov, najmä členov Národného výboru a vojenského oddielu. No prešly i najhoršie časy a dňa 25. januára 1945 dočkali sme sa vytúženej slobody — vťahlo k nám vojsko Červenej armády.

II. Dňa 25. 1. bola schôdza užšieho výboru NV, ktorý doplnil členstvo osobami, ktoré sa osvedčili.

Dňa 26. 1. zasadal NV a započal svoju činnosť ako predstaviteľ vôle ľudu a v prospech ľudu. Pri postupnom ďalšom rozšírení práce NV previedly sa všetky potrebné opatrenia a práce, ktoré smerujú na zaistenie osobnej, majetkovej slobody, zaistenie poriadku a bezpečnosti, zaistenie riadneho chodu administratívy a zásobovania.

Činnosť v bodoch:

1. NV prevzal správu mesta so stránky administratívnej i hospodárskej.

2. Zriadená bola hospodársko-technická komisia mesta, ktorá nariadila povinnú pracovnú službu všetkých občanov mesta. V rámci tejto služby previedly sa tieto práce: úprava a oprava poškodených ciest, odstraňovanie snehu a mín z ciest, oprava mínami vyhodенých mostov a stavba jedného nového mostu, oprava železničnej trate a odstránenie mín s tejto, oprava verejných budov — mestký dom, školy a pod.

3. V rámci komisie podľa bodu 2. se staráme i o zásobovanie. Ide tu najmä o múku, mäso a zásoby krmiva. Mäso a krmivo by bolo zaistené, javí sa však veľký nedostatok múky, príp. zrna, ktoré by sa mlelo. Do dnešných časov prichodilo do Spiš. Vlách mesačne 11 tún múky na prídel. Takéto množstvo nebude nám možné sohnáť a keď aj áno, tak najviac na 2—3 mesiace; zbýva teda nedostatok prídelu na 3 mesiace.

4. Pre zabezpečenie hladkého vývoja nového stavu podriadili sme tunajšiemu NV obce okolia, a to: Kolinovce, Slatvina, Olšavka, Vojkovce a Žehra a pričleníme sem pravdepodobne i obec Veľbachy. Všetky tieto obce majú vlastné NV, ale sú pod našou kontrolou a my im dávame smernice a úpravy v práci.

5. Na zaistenie bezpečnosti sme učinili tieto opatrenia: Od 26. 1. zriadená bola milícia, ktorá má dostatok zbraní a je platená predbežne mestom; zriadená bola vyšetrojúca komisia, ktorá zisťuje spoľahlivosť najmä u štátnych zamestnancov, ale i všetkých občanov a má právomoc nespoľahlivé osoby zaistiť, vydávame cestovné legitímácie, nariadili sme odovzdať všetky zbrane, rádiové prístroje, pís. stroje a fotografické aparáty, ponechali sme ustanovenia o zatemnení, o zákaze v nočných hodinách sa túlať po uliciach a vydali sme absolútny zákaz predávania alkoholických nápojov.

6. Majetky všetkých Nemcov sme zaistili. Na miestach, kde zaistenie nebolo možné a z majetku sa kradlo — čomu sa dalo ťažko zabrániť — previedli sme verejnú dražbu nehnuteľností. Zaistujeme taktiež majetky všetkých nespoľahlivých osôb, bez rozdielu národnosti.

7. Preskúmali sme spoľahlivosť všetkých štátnych a verejných zamestnancov a nespoľahlivé osoby sme zo služby prepustili ihneď až do ďalšieho a podrobného vyšetrenia. Všetci zamestnanci boli o prevzatí alebo o nespoľahlivosti dekretálne vyrozumení.

---

starané o zásobovanie obyvateľstva múkou do 1. augusta t. r. ONV poskytlo vypáleným obciam: Vinná, Jovsa a Kusín stavebné a palivové drevo v hodnote 4 a pol milióna korún.“

Po osvobození Moldavy byl i zde vytvořen národní výbor. O jeho prvých krocích píše „Pravda“ dne 22. února 1945 v článku „Moldavský okres v práci“:

„Prvým činom výboru bolo rozdelenie starých zásob tým, ktorí boli vojnovými operáciami najťažšie postihnutí. V prúde je zaistovanie mestského zásobovania z blízkyh dedín. Pracuje sa aj na vybudovaní zničenej elektrickej siete. Od 19. februára je v činnosti aj poštová služba. O bezpečnosť a ochranu obyvateľstva sa stará 45členná milícia. Továrň a slievárň na železo ostala síce neporušená, avšak pre nedostatok pracovných síl je zastavená. Na výstavbe železníc a mostov sa usilovne pracuje.“

8. Všetky miestne školy ako i školy v okolí sú v poriadku a vyučuje sa na nich.
9. Prevedený bol súpis všetkých mužských obyvateľov vo veku od 18—45 rokov.
10. Prevedené boly súpisy škôd, zapríčinených nemeckým okupačným vojskom ako i vojskom ruským.

11. So stránky zdravotníckej bola založená malá nemocnica za vedenia št. obv. lekára. V pláne je očkovanie proti týfu a dyzenterii.

Niektoré nejasné nám body ako i budúca práca, smernice o tejto zistíme pri návšteve u Delegácie osobne.

Chceme pracovať tak, aby sme uchránili náš ľud od ďalších škôd a položili pevné základy budúcnosti v rámci Československej republiky. Prosíme preto o Vašu podporu, aby sme čo najrýchlejšie dosiahli spoločného cieľa — pokoja a práce.

Za Národný výbor:

L. S.

Mesto Spišské Vlachy

Okres: Spišské Vlachy

dva nečitelné podpisy

ASNR Bratislava, Košice 1945, čj. 66/45-prez. Orig.

[160]

1945, 12. únor. Košice. — *Sdělení předsednictva delegace SNR pro osvobozené území vládnímu delegátovi pro správu osvobozeného území, v němž Slovenská národní rada žádá znovu důrazně respektování svých pravomocí.*

Veľavážený pán minister, dovoľujeme si Vás oboznámiť so stanoviskom predsedníctva Slovenskej národnej rady, delegácie pro oslobodené územie — zo dňa 8. februára 1945, týkajúcim sa pomeru Slovenskej národnej rady k vládnemu delegátovi a k jeho úradu. Vo svojom jednomyseľnom usnesení zo dňa 29. septembra 1944¹ Slovenská národná rada vykonáva, pofažne bude vykonávať všetku zákonodárnú a výkonnú moc na celom území Slovenska a jeho predmníchovských hraniciach bez ohľadu na to, či jednotlivé časti Slovenska budú oslobodzované vlastnými silami alebo spojeneckými armádami. Toto stanovisko Slovenskej národnej rady akceptoval prezident republiky Dr. E. Beneš i vláda československej republiky v Londýne ako predstavitelia nášho zahraničného odboja a v tomto smysle odovzdali i písomné vyjadrenie,² ktoré delegácia Slovenskej národnej rady priviezla so sebou na Slovensko. Z tohoto stanoviska Slovenskej národnej rady je zrejmá i funkcia vládneho delegáta. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady dňa 16. októbra 1944 precizovalo pomer medzi Slovenskou národnou radou a delegátom vlády ČSR.³ Poda toho vládneho delegáta, resp. člena vlády považuje Slovenská národná rada za prostredníka medzi Slovenskou národnou radou a prezidentom a československou vládou v Londýne, ako aj za prostredníka medzi Slovenskou národnou radou a veliteľstvom sovietskych vojsk podľa československo-sovietskej úmluvy. Vo všetkých otázkach, v ktorých podľa usnesenia Slovenskej národnej rady zo dňa 29. septembra 1944 by sme sa obracali na prezidenta republiky a československú vládu, ako aj všetkých otázkach, v ktorých vzájomné informovanie a spolupráca medzi činiteľmi do-delegáta resp. člena vlády, ktorému za týmto účelom Slovenská národná rada zriadi a bude máceho a zahraničného odboja je potrebná alebo želateľná, budeme sa obracať na vládneho

¹ Viz dokument čí. 71. Text této věty byl pravděpodobně špatně reprodukován. Podle smyslu patří zřejmě: „Slovenská národní rada stanoví, že vykonáva, pofažne ...“.

² Srov. dokument čí. 92 a 93 spolu s poznámkami.